

УДК 378:37.091.33:811

Бараненкова Наталія Анатоліївна

кандидат філологічних наук, доцент
доцент кафедри іноземних мов професійного спрямування
Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів
natasha_chn@mail.ru

Светенок Людмила Костянтинівна

старший викладач
кафедри іноземних мов професійного спрямування
Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів
liudmila_svetenok@ukr.net

МНЕМОНІЧНІ ПРИЙОМИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Анотація. Стаття присвячена проблемам використання принципів мнемоніки для досягнення комунікативних цілей та вдосконалення мовленнєвої компетенції студентів технічних вищів на заняттях з англійської мови. Здійснено спробу класифікувати й встановити закономірності функціонування мнемотехнічних прийомів, висвітлити переваги їхнього вживання для активізації лексичного запасу. Визначені умови, за яких застосування мнемотехніки є найбільш ефективним у процесі усного мовлення, виділені та проілюстровані основні прийоми, проаналізовано переваги та недоліки кожного з них. Надано рекомендації щодо застосування прийомів мнемоніки під час навчання студентів усного перекладу та спілкуванню в іншомовному середовищі.

Ключові слова: мнемотехніка; мнемонічні прийоми; мнемонічна модель; флексія; мовленнєва компетенція.

Постановка проблеми. Ураховуючи роль англійської мови як мови міжнародного спілкування, забезпечення інтеграції України до європейського політичного, економічного і науково-освітнього простору, на підтримку програми Go Global, яка визначає вивчення англійської мови одним із пріоритетів стратегії розвитку, Президент України П. О. Порошенко ухвалив рішення про «рік англійської мови» з метою сприяти вивченню англійської – «для розширення доступу громадян до світових економічних, соціальних, освітніх і культурних можливостей, які відкриває знання та використання англійської мови», – йдеться у тексті указу[5].

У рамках року англійської мови буде проведено взаємний обмін учнями, студентами між навчальними закладами України та держав, у яких англійська є основною мовою спілкування. Англійська мова є однією з державних мов Європейського Союзу і найпоширенішою мовою світу, і тому логічно, що в умовах

активного входження України у світовий економічний простір та її інтеграції з багатьма європейськими країнами на базі розширення промислових та наукових стосунків, однією з вимог до випускників закладів вищої освіти є практичне оволодіння іноземною мовою як засобом фахового спілкування. Навчання іноземній мові з урахуванням майбутньої спеціальності набуло пріоритетного значення.

В сучасному світі, який завдяки глобалізації стає все менший, і де кордони потроху «стираються», освічена людина має знати хоча б розмовну англійську мову, але в нашій країні англійською вільно володіють не більше 5 відсотків українців. Найбільший стрибок у вивченні англійської мови серед пострадянських країн зробила Естонія, яка наблизилася до рівня Скандинавських країн, посівши сьоме місце у світі. Високий рівень володіння англійською демонструють поляки, румуни, чехи, угорці, латвійці та литовці. Гірше від українців (34-те місце з сімдесяти) серед європейців англійською розмовляють тільки французи, росіяни, турки та азербайджанці [6]. Але перспективи входження України до Європейського Союзу змінили мотивацію вивчення іноземних мов, зокрема англійської, насамперед, серед учнівської молоді. Протягом довгого часу опанування різними видами читання та засвоєння професійно-спрямованої лексики було метою навчання іноземних мов у вишах, що призвело до пасивної здатності лише розуміти тексти, а не продукувати власні висловлювання. Перед викладачами іноземної мови, які працюють зі студентами технічних спеціальностей, постало завдання у короткі терміни навчити насамперед функціональної англійської для здійснення ефективної міжособистісної та ділової комунікації в іншомовному середовищі і поступово формувати в студентів уміння застосовувати іноземну мову для практичної роботи за фахом, підвищення свого професійного рівня, досягнення кар'єрних цілей. У мовному плані навчання має бути засобом закріплення структур і словника, стимулювати ініціативу використання мови, давати студентам можливість застосовувати набуті уміння та знання володіння мовою на практиці. У сучасних умовах викладач повинен уміти ефективно використовувати методи аналітико-синтетичної переробки інформації, користуватись принципово новими методами, прийомами та засобами навчання. При цьому заняття повинні бути жваві, цікаві, мотивувати й спонукати студентів до

вивчення мови, адже чим більша зацікавленість у нових знаннях, тим краще вони запам'ятовуються.

Англійська належить до тих мов, що має найширший словниковий запас, і для його активізації викладачі застосовують різноманітні техніки, удаючись до стратегій пам'яті, вибираючи ті прийоми, які більш зручні для досягнення навчальної мети. Як захоплюючу гру для пам'яті на заняттях з англійської мови слід розглядати мнемонічні прийоми. На жаль, зараз мнемотехніками користуються вкрай рідко, вимагаючи просто завчити навчальний матеріал. Багато вчених пропонують свої цікаві системи поліпшення пам'яті (Д. Лапп, Р. Еббінгауз, П. Рамус), але ґрунтовних робіт щодо використання мнемоніки у вивченні іноземних мов немає. До сучасної мнемотехніки належить представлена В. А. Козаренком система «Джордано» [4], де серед численних прийомів запам'ятовування продемонстровано лише кілька для занять з іноземної мови, що зумовлює актуальність нашого дослідження.

В цілому, процес навчання можна охарактеризувати як постійне тренування мислення та пам'яті. Вивчення іноземних мов призводить до активізації ментальної діяльності, коли для досягнення мовленнєвої компетенції, навіть на рівні середньої школи, передбачається володіння кількома тисячами слів у пасивному словнику. Зважаючи на це, **метою** нашої статті є спроба класифікувати та встановити закономірності функціонування мнемотехнічних прийомів, висвітлити переваги їхнього застосування для активізації лексичного запасу на заняттях з англійської мови, проаналізувати недоліки.

Виклад основного матеріалу. Поняття мнемоніки або мнемотехніки у більшості психологічних словників трактується як система різноманітних прийомів, що полегшують запам'ятовування та збільшують обсяги пам'яті шляхом утворення додаткових асоціацій [3]. Для підвищення ефективності пам'яті використання штучних прийомів мнемоніки має лише другорядне та допоміжне значення, оскільки базовими для запам'ятовування є логічно виправдані, усвідомлені зв'язки. Отже, успішна робота пам'яті залежить від прийомів, які були застосовані для запам'ятовування.

У нашій роботі розглянемо мнемотехніки, корисні для запам'ятовування перекладу слів без контексту. Основний прийом відомих мнемотехнік – це створення асоціативного образу. Але цей спосіб не завжди працює при запам'ятовуванні іншомовних слів, оскільки, якщо слово викликає у свідомості образ, то це не означає, що образ викличе у пам'яті слово, і впізнавання слів у тексті не гарантує можливості їхнього використання в мовленні. В процесі запам'ятовування необхідно встановити рефлексорний зв'язок між іншомовним словом та словом мови перекладу, щоб слово автоматично спливало в пам'яті. В основу такого зв'язку ми поклали принцип, що запозичені слова в різних мовах звучать схоже і перекладаються в усному мовленні подібно до прийому транслітерації, який полягає у заміні букв, з яких складається іншомовне слово, буквами мови перекладу [2].

Один з таких прийомів ми умовно назвали «заміна флексій». Наведемо приклади створення мнемонічних моделей. Так, більшість слів, які в українській або російській мові закінчуються на *-ція* або *-сія*, при усному перекладі фонетично майже не змінюються, лише закінчення передається звуками [шн], якщо ж перед закінченням стоїть буква *a*, то вона звучить як [ей]: амбіція – ambition [амбішн]; пенсія – pension [пеншн]; санкція – sanction [санкшн]; сесія – session [сешн]; ілюстрація – illustration [ілестрейшн]; сенсація – sensation [сенсейшн]; інтонація – intonation [інтенеішн] тощо. Таких слів можна нарахувати кілька тисяч, і лише близько 50 з них не підкорюються цій моделі: дистанція – distance [дістенс]; поліція – police [пеліс]; конференція – conference [конференс]; тенденція – tendency [тенденсі]; комерція – commerce [комес] та інші. Студентам необхідно надати список слів-виключень, який треба заучити, решта слів буде вживатися ними рефлексорно. За тим самим принципом відбувається запам'ятовування слів на *-гія*, при перекладі яких флексія звучить [джі]: екологія – ecology [іколеджі]; аналогія – analogy [аналеджі]; енергія – energy [енеджі]; астрологія – astrology [астроледжі]; стратегія – strategy [стретеджі] і подібні. Перелік виключень, який складає 40-50 слів, також необхідно заучити: релігія – religion [ріліджн]; магія – magic [маджік]; демагогія – demagogy [демегогі] тощо.

Інший прийом – «втрачання флексій»: в словах, які закінчуються на *-a/-я* при перекладі кінцева не вимовляється: проблема – *problem* [проблем]; армія – *army* [амі]; копія – *copy* [копі]; артерія – *artery* [атері]; система – *system* [систем] та інші. Заучуються приблизно 20 слів, які при перекладі або залишають прикінцевий [а], або мають іншу флексію: діаспора – *diaspora* [даяспера]; формула – *formula* [фом'юла]; драма – *drama* [драма]; бактерія – *bacterium* [бактерієм] тощо. Складність цього прийому полягає в тому, що необхідно інтуїтивно відчувати слова, до яких не можна застосовувати цей прийом, такі, як, наприклад, рука, нога, книга, мама і подібні. Але ми маємо справу з людьми, які мають базові знання англійської принаймні на рівні A1 – B1, і знають переклад таких слів. До прикметників, які закінчуються на *-ний* (незалежно від їхнього роду та числа, оскільки в англійській мові прикметник – незмінна частина мови), також можна застосовувати цей прийом – відкинути закінчення: глобальний – *global* [глобл]; локальний – *local* [локл]; прогресивний – *progressive* [прегресів]; колективний – *collective* [келектив]; формальний – *formal* [фомл]. Виключення заучуються: прекрасний – *beautiful* [б'ютифл]; лексичний – *lexical* [лексікл]; або відчуваються інтуїтивно (наприклад, «червоний» не буде звучати при перекладі як «черво»).

Ще один прийом, який можна застосовувати до прикметників на *-чний*, назовемо «комбінаторний», що базується на принципах заміни та втрачання флексій. Щоб запам'ятати переклад слова достатньо відкинути закінчення *-ний*, а [ч] замінити на [к]: романтичний – *romantic* [романтік]; демократичний – *democratic* [демекратік]; патріотичний – *patriotic* [патріотік]; систематичний – *systematic* [сістематік]; аналітичний – *analytic* [анелітік] тощо. Виключення, як і в попередньому прикладі, необхідно визначати інтуїтивно.

Рекомендуємо після пояснення кожного прийому та демонстраційних прикладів запропонувати студентам підібрати відповідні слова та укласти з ними 10-15 речень, щоб довести до автоматизму сформовану мовленнєву навичку.

Продемонстровані нами прийоми мають як переваги, так і певні недоліки. Ми зауважували у попередніх дослідженнях, що транслітерація призводить «до спотворення звучання слова, що є одним з недоліків застосування цього прийому»

[2, 9]. Наведені нами прийоми також не є досконалими, оскільки ігнорується фонетична складова слова, не враховується багатозначність слів та психолінгвістичне змішування мов – явище негативної інтерференції, на прогнозування та попередження якої ми вже звертали увагу у попередніх дослідженнях [1].

Але, зважаючи на підсумки практичної апробації цих прийомів, можемо стверджувати, що вони приносять позитивні результати. Впровадження мнемонічних прийомів на заняттях з англійської мови показало їхню ефективність в плані активізації розумових процесів, стимулюванні ініціативи використання мови, стирання мовних бар'єрів. Спостерігалась потенційна готовність студентів до здійснення мовленнєвих дій англійською мовою.

Наголошуємо, що описані нами прийоми не виключають базових методик вивчення англійської мови і можуть використовуватися лише для вдосконалення мовленнєвих навичок повсякденного іншомовного спілкування, розширення словникового запасу. Навчити людей усному спілкуванню, продукувати, а не тільки розуміти іноземну мову – доволі складне завдання, яке вимагає від викладача вибрати з широкого спектру методичних стратегій саме ті, що допоможуть студентам у формуванні мовленнєвої компетенції.

Висновки. Оскільки у вітчизняній літературі наразі немає ґрунтовних теоретичних досліджень, які б систематизували мнемонічні прийоми для вивчення іноземної мови, наша стаття, не претендуючи на вичерпне вирішення всіх питань, спрямована на висвітлення тільки деяких аспектів розглянутої теми. Це спонукає до подальшого дослідження даної проблеми та пошуку ефективних шляхів її вирішення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бараненкова Н. А. Подолання лексичних труднощів у процесі навчання перекладу науково-технічної літератури / Наукові записки НДУ: Серія: Психолого-педагогічні науки. – Ніжин, 2013. – № 3. – С. 82-89.
2. Бараненкова Н. А., Литвин С. В. Експлікація як спосіб перекладу безеквівалентної лексики науково-технічного стилю / Н. А. Бараненкова, С. В. Литвин // Вісник НТУУ «КПІ». Філологія. Педагогіка : збірник наукових праць. – 2014. – Вип. 4. – С. 6–13.

3. Большой психологический словарь / [сост. Б. Г Мещеряков, В. Г. Зинченко ; под ред. Б. Г Мещерякова, В. Г. Зинченко]. – М. : Прайм-Еврознак, 2007. – 672 с.
4. Козаренко В. А. Учебник мнемотехники. Система запоминания «Джордано» [Электронный ресурс] / Владимир Козаренко. – Режим доступа: <http://www.mnemotexnika.narod.ru>
5. <http://osvita.ua/news/>
6. <http://www.radiosvoboda.org/content/article/27382450.html>

Рецензент

Пономаревський С.Б. – д.пед. н., проф..

Стаття надійшла до редакції 19.02.2016

МНЕМОНИЧЕСКИЕ ПРИЁМЫ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ

Бараненкова Наталья Анатольевна

кандидат филологических наук, доцент

доцент кафедры иностранных языков профессиональной направленности

Черниговский национальный технологический университет, г. Чернигов

natasha_chn@mail.ru

Светенок Людмила Константиновна

старший преподаватель

кафедры иностранных языков профессиональной направленности

Черниговский национальный технологический университет, г. Чернигов

liudmila_svetenok@ukr.net

Аннотация. Статья посвящена проблемам использования принципов мнемоники для достижения коммуникативных целей и усовершенствования речевых компетенций студентов технических вузов на занятиях по английскому языку. Предпринята попытка классифицировать и установить закономерности функционирования мнемонических приёмов, продемонстрировать преимущества их применения для активизации лексического запаса. Определены условия наиболее эффективного применения мнемотехники при обучении устной речи, проиллюстрированы основные приёмы, проанализированы преимущества и недостатки каждого из них. Предложены рекомендации по использованию приёмов мнемоники при обучении студентов устному переводу и общению в иноязычной среде.

Ключевые слова: мнемотехника; мнемонические приёмы; мнемоническая модель; флексия; речевая компетенция.

MNEMONIC TECHNIQUES OF LEARNING A FOREIGN LANGUAGE IN HIGHER EDUCATION

Natalia A. Baranenkova

PhD in Philology, Associate Professor
Department of Foreign Languages for Specific Purposes
Chernihiv National University of Technology, Chernihiv
natasha_chn@mail.ru

Liudmyla K. Svetenok

Senior Lecturer
Department of Foreign Languages for Specific Purposes
Chernihiv National University of Technology, Chernihiv
liudmila_svetenok@ukr.net

Abstract. The article deals with the problems of using the principles of mnemonics to achieve communication goals and improve speech competence of students of technical universities during English classes. An attempt to classify and establish patterns of functioning of mnemonic techniques were made, the benefits of their use to enhance vocabulary were tried to be highlighted. The conditions under which the use of mnemonic techniques makes interpreting as effective as possible were defined; the basic techniques were highlighted and illustrated. The advantages and disadvantages of each technique were analyzed, and some recommendations on their use in teaching students to interpret and communicate in a foreign language environment were provided.

Keywords: mnemonic techniques; mnemonic model; inflexion; speech competence.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. <http://osvita.ua/news/>(in Ukrainian)
2. <http://www.radiosvoboda.org/content/article/27382450.html> (in Russian)
3. Kozarenko V.A. Textbook of mnemonic technique. The memorization system "Giordano" [Electronic resource] / Vladimir Kozarenko.–Available from: <http://www.mnemotexnika.narod.ru> [Electronic resource] (in Russian)
4. Large psychological dictionary / [comp. B.G. Meshcheryakov, V.G. Zinchenko; ed. B.G. Meshcheryakov, V.G. Zinchenko]. – M. : Priym-Evroznak, 2007. – 672 p.(in Russian)
5. Baranenkova N.A., Lytvyn S.V. Explication as a way of translation of non-equivalent vocabulary in scientific and technical literature / N.A. Baranenkova, S.V. Lytvyn // Visnyk NTUU “KPI”. Philology. Pedagogics: collections of science works – 2014. – Vol. 4. – P. 6-13. (in Ukrainian)
6. Baranenkova N.A. Overcoming the lexical difficulties in training translation of scientific and technical literature. / Proceedings of NDU: Series: Psycho-pedagogical science. – Nizhyn, 2013. – № 3. – P. 82-89.
(in Ukrainian)